

munkájának vázlatát – a két alakot együtt akarta megfesteni. Ajánlatát a tanács, ki tudja milyen megfontolásból, nem fogadta el, a festő e terve vázlatban maradt, szegényebbek lettünk egy remekművel. Rákóczit és Bercsényit külön képből rendelték meg, 2–2 ezer koronáért. Bercsényit Tornyaitól, Rákóczit az ismeretlen Kemenszky Árpád nevű pesti festőtől.⁷ A felemás döntéssel így is nyert a magyar művészettörténet, 1908 elején, mintegy fél év alatt elkészült a XX. század egyik legjobb magyar portréja. A mély tűzű, érett színekkel élő, nagyfokú empátiával formált Bercsényit („Nagy Bercsényi Miklós”) és a fényképhűségre törekvő Rákóczit az év nyarán öt nap különbséggel vette át a tanács. (Mint ismeretes Tornyai bitumenes alapozást használt, s ezért napjainkra képei sorra feketednek.)

A portrék „hadrendje” a felszabadulásig már nem változott: Rákóczi, Bercsényi, Kossuth majd 40 esztendeig néztek szembe Habsburg Ferenc Józseffel. Nem tudjuk, hogy a királyi pár mikor tűnt el, legvalószínűbb, hogy 1945. után azonnal: a Petőfit lobogóvá egyszerűsítő szemlélet azonban a „megalkuvó” Deák Ferencre is lesújtott. A megyei lap, a Viharsarok 1951. május 18-i tudósítása szerint ugyanis két helyi festőtől három képet rendeltek, a „tanácsháza nagytermének díszítésére”.⁸ Ekkor már három portrénak kellett tehát hiányozni, s mivel Rákóczi, Bercsényi, Kossuth „időtállóak” voltak, a Habsburgok mellett a harmadik kidobott kép csakis Deák Ferencé lehetett. Az arcképcsarnok felfrissítése Kurucz D. István és Almási Gyula nevéhez fűződik. A fiatal Kurucz Szántó Kovács János és Táncsics Mihály portréját készítette el, Almási Petőfit festette meg. – Ez utóbbit sajnos elég hevenyészetten. A képek 1951. augusztus 20-ra készültek el. Ha valaki hiányolta Deák Ferencet, még az 1970-es években is a következő felvilágosítást kapta: „Nagyobb forradalmár volt Petőfi, mint Deák Ferenc.”(!)

Almási Gyula Béla (1908–1976) kiváló fametszőként, jó festőként vált ismertté, de nem volt portretista. Tőle a Petőfi képet a tanács megrendelte, ő nem tehetett mást, mint elkészítette, ahogyan tőle telt. A kép 2 x 1 méteres hatalmas vászna felnagyítva vetíti ki az ábrázolás felszínességét, technikai hiányosságait.

Deák Ferenc hődmezővásárhelyi portréját, Tornyai Jánosnak a város közössége számára készített alkotását egy emberöltőnyi ideig, 37 évig csak a művészettörténet tartotta számon. Az eredeti állapot helyreállítása, Deák Ferenc „rehabilitálása” napjainkban történt meg. A város mai vezetői egészséges döntéssel a Petőfi Művelődési Központnak adományozták Almási dokumentatív értékű Petőfi-arcmását, a Deák-portrét pedig 1988. elején visszahelyezték a díszterembe.

Kőszegfalvi Ferenc

Egy nagykanizsai lokálpatrióta emlékére

Nem gondoltuk, hogy milyen nehéz munkára vállalkozunk, amikor megkíséreltük összegyűjteni Nagykanizsa 1980-ban elhunyt lelkes városbarátjának életére és munkásságára vonatkozó adatokat. Ő, aki sok embert ismert, bizonyos tekintetben ismeretlen maradt mások számára. Akikkel úgy tűnt bizalmas viszonyban volt, azok is kérdezősködésünk

⁷U. o. 105–107. old.

⁸Viharsarok, 1951. május 18. 3. p. Vásárhelyi festőművészek készítik el a tanácsháza nagytermébe kerülő képeket.

nyomán jöttek rá, hogy milyen keveset tudnak róla. Miközben egyetlen és kizárólagos szerelme: Nagykanizsa város múltjának forrásait kutatta, s ebbéli felfedezései örömet a barátaival és ismerőseivel megosztotta, saját magáról szerényen elhárította az érdeklődést.

Ma is előttünk van örökké sietős alakja, amint türelmetlenül talpal a városa érdekében, s állandóan figyelmeztet: ami késik, az múlik. Úgy tűnt, hogy ez a munka, amely az életének értelmet adott, kitöltötte azt az űrt, amit az egyedüllét jelenthetett számára.

Barátai elmondása szerint Dénes Gyula élete nem bővelkedett boldog időszakokban. Pécssett született 1913-ban, árva gyermekként nevelőszülőkhöz került, azok Nagykanizsára hozták. Elemi iskolái után mesterséget tanult, s mint fodrászsegéd dolgozott. A számára különösen sok megpróbáltatást jelentő háborús időszak után életének eredményesebb korszaka következett. Tanult, s azután állást változtatott. Az olajiparnál, később a Nyugat-Dunántúli Vízügyi Igazgatóságnál, majd a sörgyárban dolgozott. Végül az olajipartól ment nyugdíjba. Mindenütt nyakas, de becsületes és egyenes embernek ismerték. Jellemét előnyösen formálta a cserkészmozgalom, amelynek megszüntetéséig lelkes tagja volt.

Hogy városszeretete és gyűjtőszennvedélye mikor és hogyan alakult ki, nem tudjuk. A megtakarított pénzt kulturális értékek vásárlására áldozta: értékes könyveket, Nagykanizsára vonatkozó dokumentumokat és képzőművészeti alkotásokat gyűjtött. Mindez szenvedélyvé vált és ezért bármilyen áldozatra kész volt.

Megszállottan kutatta és gyűjtötte a Nagykanizsa hajdani életére vonatkozó adatokat és tárgyi emlékeket. A városi tanácstól szerzett pénzekkel, a vállalatok támogatásával és sokszor a saját zsebéből fizette a helytörténeti dokumentumok másolását és fordítását, az elkészült dolgozatok gépelését és sokszorosítását. A szélesebb körű érdeklődésre számot tartó anyagokat elküldte az országos gyűjtőkörrel rendelkező intézményeknek (pl. az I. világháborús dokumentumok és visszaemlékezések anyagát 1979-ben a Hadtörténeti Levéltárnak).

Felkereste és munkára bírta azokat az embereket, akik a szeretett városa múltjáról értékes ismeretekkel rendelkeztek. Ösztönzésére jól felhasználható intézménytörténeti, művelődéstörténeti, műemléki stb. vonatkozású írások, illetve visszaemlékezések születtek. Sajátos színterületet jelentenek a családtörténeti feldolgozások.

Tagja és szervezője volt a Hazafias Népfront városi honismereti körének, s e tárgyban országos értekezleteken is részt vett. Nagykanizsai Helytörténeti Füzetek címmel közreadta az általa tervezett – azóta folytatás nélküli – sorozat első számát, amelyben dr. Fülöp György a kiskanizsai ragadványnevekről írt.

Féltő szeretettel foglalkozott a város műemlékeivel és egyéb régi építményeivel. A megvédésükért folytatott hol sikeres, hol kilátástalan küzdelemben jó kapcsolatot épített ki az Országos Műemléki Felügyelőséggel. Rendszeresen felhívta a hatóságok figyelmét minden olyan értékre, amit meg kellene menteni az utókor számára.

Ha egy-egy értékes épület mégsem kerülhetne el a lebontást, azt szakemberek bevonásával feldolgozta, hogy legalább a leírása és a fényképe maradjon meg az utókor számára.

Szerette volna megmenteni a helyi köztemető és az izraelita temető régi sírköveit. A köztemető felszámolt sírjainak legértékesebb köveiből egy sírközmúzeum összeállítását tervezte. Nem rajta múlt, hogy a nagyszerű gondolatra – immár mindörökre – csak egy fényképes album emlékezett.

Szívesen foglalkozott a fiatalokkal és minden tőle telhető segítséget megadott azoknak, akik helytörténeti témával kapcsolatban hozzáfordultak.

Felsorolásunk Dénes Gyula érdemeinek csak foghíjas ismeretét tükrözi. Ez a kép minden biznnyal kiegészül még az évek múlásával. A legnagyobb érdeme azonban már ma is a maga teljességében áll előttünk: türelmetlen és töretlen városszeretete, ami a tetteiben öltött testet, s amely minket, a rá emlékezőket is munkára serkentett.

Dr. Cseke Ferenc és Gábor Jenő